

ob vitia sua Christo venienti contradixerunt, et in eum quasi in lapidem offensivum et scandali impacturos, itaque ab eo collidendos et ruituros in exitum, tam presens, quam futurum et æternum; noluit tamen idecirco mutare prius suum propositum de Christo mittendo et collocando, sed permittit hanc Judæorum contra illum rebellionem et contradictionem, ut propter illam Paulus et Apostoli præcones Evangelii a Judæis rebellantibus Evangelium transferrent ad Gentes, itaque pro paucis Judæis innumeræ gentes in Christum crederent, illique in Ecclesia inædificarentur et salvarentur, ut fuse docet Paulus, *Rom. XI.* Ecce hoc fuit Dei consilium, quo posuit Christum in lapidem angularem Ecclesiæ, qui indirecte esset « in ruinam, » directe « in resurrectionem multorum in Israel. » Per « ruinam » enim significat exitum Judæorum Christo rebellium; per « resurrectionem, » salus in eum credentium, quia rebelles corruerunt a fide in perditionem, ab obedientia in rebellionem, a cognitione Dei et S. Scripturæ in cæcietatem et obdurationem, a spe salutis in desperationem et damnationem, a celo in gehennam: credentes vero in Christum a peccatis, in quibus jacebant, a Christi gratia erecti, resurrexerunt in novam vitam virtutis et gratiæ, expectantes spem gloriæ. Ita S. Augustinus, Boda, Theophylactus, Euthymius, Toletus et alii passim, imo ipse Christus, Petrus et Paulus locis jam citatis.

Addit Nyssenus: « ruinam » accipi exitum Judææ et Jerusalem per Titum: hoc enim ei illatum est, quia speravit Christum eumque crucifixum.

Tropologicæ, vel potius symbolice Theophylactus: Christus, ait, positus est in ruinam et resurrectionem Israelis, id est animæ penitentis, seseque per Christi gratiam sanctificantis, quia facti ut in ea moriatur superbia, crapula, libido, ac resurgat in ea humilitas, abstinencia, castitas.

Anagoge: idem Theophylactus per « ruinam » accipi mortem, q. d. Christus erit causa ut multi, id est omnes Israelitæ a morte ad immortalitatem resurgant. Verum hic sensus mystici non æquo respondent sensui litterali, in quo alii ruunt in vitia, alii ab eis resurgunt: unde minus appositi et genuini sunt.

ET IN SIGNUM CUI CONTRADICERETUR. — Græce, αἰς σημεῖον ἀντιδικησέων, id est in signum contradictionis, vel contentionis, ut vertunt Syrus et Arabicus; Tertullianus, *De Carne Christi*, cap. XIII, vertit, « in signum contradicibile. »

Quæres, quodnam hoc signum? Primo, Maldonatus et Franciscus Lucas: Christus, inquit, positus est in signum, id est in scopum sagittariorum, in quem Judæi et Scribæ increduli, non tantum lingua verba maledicæ, sed et manu tela maledicæ coniecerunt. Fuit hic scopus contradictionis, quia de eo feriendo confingendo cer-

tarunt, et sibi invicem contradixerunt Scribæ; ut Simeon alludat ad illud *Thren.*, III, 12: « Posuit me quasi signum ad sagittam, misit in renibus meis filias pharetræ suæ. »

Secundo, S. Basilius, Boda et Theophylactus intelligunt signum crucis, ut alludat ad *Isai.* XI, 10: « In die illa radix Jesse, qui stat in signum (Hebraice צדק, id est virtutum, ubi Septuaginta vertunt, *erectio*, quod hic habet Lucas) populorum; » quia Christus in cruce exaltatus erit vexillifer, sustolletque vexillum crucis, ad quod trahet omnes fideles quasi milites suos, ut dimicent contra Judæos, Mahometanos, Paganos ceterosque impios diaboli milites, qui cruci Christi contradicunt illamque acerrime oppugnant. Ita Toletus.

Tertio et planissimè: « Ludit Simeon ad illud *Isai.* VIII, 18: « Ecce ego et pueri mei, quos dedi mihi Dominus in signum et in portentum Israel. » Vide ibi dicta. « Signum » ergo sive « portentum » vocatur hic mira, nova et a sæculo inaudita Christi ex Virgine generatio, ejusque celestis et divina doctrina, vita, mors, resurrectio, miracula; quibus clare significabat et ostendebat se esse Messiam Salvatorem mundi, ac Deum per se exhibuisse mundo redemptionem et salutem a Prophetis promissam. Hinc signo Christi non tantum Judæi et Gentes lingua, sed et mali Christiani vita impia contradicunt. Ita Origenes, Jansenius, Favet S. Basilius, in *Isai.* cap. VII, ad illa: « Ecce Virgo concipiet, » dicens: « Signum est demonstratio rei cuiuspiam prodigiosa, demutata et a communi consuetudine hominum omnino aliena. » Talis autem fuit vita Emmanuelis, id est Verbi incarnati, prodigiosè scilicet et portentosa; Græcum enim σημεῖον significat signum, ostentum, prodigium, quod est præter communem hominum consuetudinem. Favet et Tertullianus, lib. *De Carne Christi*, cap. XIII, qui censet hic alludi ad illud *Isai.* VII: « Propterea dabit Dominus vobis signum: Ecce virgo concipiet et pariet filium. Agnoscimus ergo signum contradicibile » inquit, conceptum et partum Virginis Mariæ, quæ quo academicis isti: Peperit, et non peperit; virgo, et non virgo; » quibus contradicitoribus ipse respondet: « Peperit, quæ ex sua carne; et non peperit, quæ non ex viri semine. Et virgo quantum a viro, non virgo quantum a partu; » quia peperit, quod non solet esse virginum, sed mulierum corruptarum, licet ipsa per miraculum incorrupta conceperit, et manens virgo pepererit.

Symbolice Cajetanus: Christus, ait, fuit signum reconciliationis humani generis cum Deo. Et Dionysius: Christus, ait, fuit signum tederis inter homines et Deum, de non inducendo amplius in orbem diluvio. Alii « signum » accipiunt quo oves Dei signantur, q. d. Christi fide, baptismo et caractere quasi signo signabantur Christiani, ut illo ab infidelibus distinguantur.

Denique Barradius putat alludi ad serpentem æneum, quem in signum posuit Moses, ut morsu a serpentibus, in eum aspicientes, sanarentur, *Nim.* cap. XXI, q. d. Christus positus est, sive ponetur in signum, quemadmodum serpens æneus in signum positus est in deserto. Multum illud aspicient viva fide, salutemque recipient ac resurrectionem; plurimi contradicent ac corrumpent. Signum erit omnibus propositum, quibusdam ruina, aliis resurrectio.

33. ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIT GLADIUS (Arabiceus, lancea; Græcum enim *ἐπιπλάττω* et gladium et jaculum, sive lanceam significat), UT REVELERENTUR ET VETIS CORDIUS COGITATIONES. — Quæres, quisnam hic gladius? Primo, nonnulli per gladium accipiunt dubitationem in fide. Consent enim B. Virginem, cum videret Christum tam atrocè a Judæis violenter pati et mori in cruce, dubitasse de ejus resurrectione, an ipse esset resurrecturus ut prædixerat: hæc enim dubitatio instar gladii dissecabat animam Virginis, eamque dividebat a Christo Christianique fide. Ita Origenes hic, *hom.* 17; Titus et Theophylactus; Amphiloehus, *hom. De Occursu Domini*; Auctor *Quest. novi et veteris Testamenti* apud S. Augustinum, *Quest.* LXXIII. Verum hic est error: hoc enim sentire indignum est Deiparæ, estque contra communem Ecclesiæ sensum. Sic enim B. Virgo peccasset incredulitate. Unde nonnulli excusant auctores jam citatos, quod per dubitationem intellexerint admirationem et variarum cogitationum fluctuationem, considerationem et examinationem.

Secundo, S. Eucherius Lugdunensis, *homil. in Dominicam post Octavam Nativit.*, per gladium accipit gladium spiritus, qui est verbum Dei, puta spiritum prophetiæ, q. d. Gladius spiritus prophetici transiit animam tuam, o Maria, ut tibi revelet secreta sanctæ Scripturæ et occultas hominum cogitationes, ut tibi revelavit in Cana Galiliæ cogitationes Christi, cum ministris dixisti: « Quodcumque dixerit vobis facite. » Nisi enim scivisses Christum esse imperatorem ut aquam hauriret, quam ipse in vinum converteret, nunquam id ipsum dixisses. Sic Apostolus de eodem spiritu ait, *Hebr.* IV, 12: « Vivus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio acutiori, et pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis. » Unde S. Ambrosius per gladium hic accipit prudentiam Virginis, non ignaram mysterii celestis.

Verum hic gladius symbolicus est et mysticus, non litteralis, æque ac ille S. Hilarii in *Ps.* cxviii, littera *gimel*, qui per gladium accipit terrorem judicii extremi, quod omnibus subituri sunt, etiam B. Virgo.

Tertio, nonnulli olim, teste Amphiloehio loco citato, ex hisce verbis opinati sunt B. Virginem vere per gladium martyrio coronatam obiisse;

sed hoc est contra omnem historiarum fidem.

Quarto ergo et genuine, « gladius » hic est tormentorum Christo illatorum, aut potius contradictionis, cuius paulo ante meministi; nam contradictio linguarum in Scriptura vocatur « gladius, » ut *Psal.* LVI, 3: « Fili hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. » Et *Psal.* LXIII, 4: « Excuerunt ut gladium linguas suas. » Et *Psal.* CIV, 18: « Ferrum pertransiit animam ejus. »

Duplex ergo hic est gladius: Primus lingue et contradictionis: audiens ergo B. Virgo probra, calumnias et blasphemias a Judæis et Scribis pro in Christum etiam crucifixum, mire his cruciabat, perinde ac si gladius animam ejus transverberasset.

Secundus gladius fuit ferri, puta clavorum cætorumque tormentorum, qui non tantum Christi corpus et animam, sed et Virginis animam penetravit; Græce *διεισέτα*, id est penetravit. Sicut enim quis uno gladio duos sibi vicinos confodit uno ictu, ita ut primum occidat, secundum penetret et vulneret; ita et hic gladius Judæorum occidit Christum, Virginem autem matrem infimo penetravit, vulneravit et cruciavit. Ita S. Augustinus, *epist.* 39 ad *Paulinum*; Sophronius, *hom. De Assumpt.*; Franciscus Lucas, Jansenius, Toletus, Barradius et alii.

Quantus fuerit gladii hujus cruciatus et dolor, æstimare licet cum Toletus, primo, ex filio patiente; puta ex Christo crucifixæ, scæm summe et plusquam seipsam amabat Deiparæ, ita ut longe maluisset ipsa pati et crucifigi, quam videre Christum filium suum pati et crucifigi; quare magis doluit de ejus passione et cruce, quam de sua propria doluisse. Mensura enim doloris est amor: quantus enim est dilecti amor, tantus est et amantis, et patienti compatientis dolor. Secundo, ex tormentorum Christi atrocitate et generalitate; passus est enim atrocissima in omnibus sensibus et membris: eadem omnia passa est B. Virgo per compassionem. Tertio, ex personæ dignitate; quod scilicet Christus qui patiebatur, erat verus Deus Deique Filius, Messias et Salvator mundi; quare indignum, imo horrendum et execrabile erat, illum flagellari et crucifigere. Hanc dignitatem profunde considerabat B. Virgo, ideoque profunde de ejus tormentis cruciabat. Quarto, ex diuturnitate, quia Christus tota vita passus est, usque dum spiritum exhalavit in cruce. Quinto, ex solitudine: solus enim Christus patiebatur, derelictus ab Apostolis et amicis omnibus, imo ab angelis et Deo ipso. Unde clamabat: « Deus meus, ut quid dereliquisti me? » Licet enim B. Virgo ei astaret et compateretur, tamen dolor matris novum magnamque dolorem addebat Filio: dolebat enim mirifice, quod mater propter se adeo doleret et cruciaretur, atque hic dolor vicissim a Christo in matrem reflectebatur, ipsa enim dolebat Christum de suo dolore

Signum
cui con-
tradice-
tur,
quod
Resp.
Primo.

Mensura
doloris
ita
Virgine
Primo.

dolere et affligi. *Sexto*, ex horridis calumniis et blasphemis quoque assidue audiebatur vibrari in Christum. *Septimo*, ex continua Filii crucifixi praesentia et intuitu. Hinc Damascenus, lib. IV *De Fide*, cap. xv: « Quos in partu, inquit, dolores effugerat, passionis tempore sustinuit, ut prae materno affectu viscera sibi lacerari senserit. »

Quocirca Doctores docent B. Virginem esse martyrem, imo plusquam martyrem, quia gladius aliorum Martyrum corpora, gladius vero Christi et Virginis animam pertransiit: quare sicut Christus patiendo magis cruciatus est quam omnes martyres, sic et B. Virgo Christo compatiendo, adeoque hoc cruciatu et dolore exanimata et mortua fuisset, nisi Deus per singularem concursum eam in vita conservasset. Sicut ergo S. Joannes Evangelista in ferventis olei dolum immisus, est martyr, quia hic cruciatus naturaliter ei mortem attulisset, nisi Deus per miraculum eum in vita conservasset: ita et B. Virgo.

Dices: Judaei non voluerunt cruciare et occidere Virginem, sed Christum duntaxat. Respondeo: Cruciendo Christum cruciatur Virgine matrem; sicut qui cruciat corpus, cruciat et animam: magis enim Virgo affectu conjuncta erat Christo, quam corpus animae. Adde: Judaei omnes Christi propinquos, ut Apostolos et discipulos ex odio Christi persecuti sunt: ergo et ejus matrem; unde videntes eam cruci astare et infime cruciari, insularunt Christo, et consequenter matri ei astanti. Ita S. Hieronymus, serm. *De Assumpt. B. Mariae*, qui extat tom. IX operum S. Hieronymi: « Beata Dei genitrix, ait, et martyr et virgo fuit, quamvis in pace vitam finierit. Hinc quoque quod vere passa fuerit, testatur Simeon propheta loquens ad eam: Et tuam, inquit, ipsius animam pertransiit gladius. Ex quo constat, quod supra martyrem fuerit. Alii namque Sancti, etsi passi sunt pro Christo in carne, tamen in anima (quia immortalis est) pati non poterunt. Beata vero Dei genitrix, quia in ea parte passa est, quae impassibilis habetur; ideo (et ita fatear) quia spiritaliter et atrociter passa est gladio passionis Christi, plusquam martyr fuit. Unde constat, quia plus omnibus dilexit, propterea et plus doluit, in tantum ut animam ejus totam pertransiret et possideret vis doloris, ac testimonium eximie dilectionis: quae quia mente passa est, plusquam martyr fuit. Nimirum et ejus dilectio amplius fortis quam mors fuit, quia mortem Christi suam fecit. » Verum adverte sermonem hunc nec esse S. Hieronymum, nec Sophronii (ut vult Marius Victorinus), qui vixit tempore S. Hieronymi. Unde ejus meminit S. Hieronymus, lib. *De Script. Eccl.*, tum quia totus hic sermo impugnat Nestorium, qui S. Hieronymo et Sophronio fuit posterior; tum quia dubitat auctor, an B. Virgo in anima duntaxat, an vero etiam in corpore sit assumpta in caelum, cum Ecclesia sentiat eam tam

in corpore, quam in anima assumptam. Vide Baronium, anno Christi 48, n. 9.

Sic et S. Ildephonsus, serm. 2 *De Assumpt.*: « B. Virgo, ait, plusquam martyr fuit, quia in animo non minus amoris quam mororis est intus gladio vulnerata. » Adidde: « Candidior inter Martyres, quia in anima passa. » Sic et S. Bernardus, serm. in illud *Apocal. XII, Signum magnum apparuit*: « Tuam, inquit, animam pertransiit vis doloris, ut plusquam martyrem praedicemus, in qua nimirum corporeae passionis sensum excesserit compassionis affectus. » S. Bernardus Senensis, tom. II, serm. 61, art. 3, cap. II: « Tantis, ait, fuit dolor Virginis quod, si in omnes creaturas divideretur, omnes subito interirent. » Denique vim hujus gladii et doloris in Virgine, fuisse et patheticè enarrat S. Brigitta, in *Serm. angelico*, cap. XVI et XVII.

Tropologicae vel potius symbolicae S. Bernardus, serm. 29 in *Cant.*, per gladium sive sagittam, ut et Arabicus vertit, lanceam, accipit charitatem, quia ubi est dolor, ibi est et amor; sine dolore enim non vivitur in amore, nec sine amore vivitur in dolore. Sic enim ait: « Est etiam sagitta electa amor Christi, quae Mariae animam non solum confixit, sed etiam pertransiit, ut nullam in pectore virginali periculum vacuum amore relinquere, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, et esset gratia plena. Aut certe penetravit eam, ut veniret usque ad nos, et de plenitudine illa omnes acciperemus, et fieret mater charitatis, cujus pater est charitas Deus. » Et post nonnulla: « Et illa quidem in tota se grande et suave amoris vulnus accepit: ego vero me felicem putaverim, si summa saltem quasi cuspidis hujus gladii pungi interdum me sensero, ut vel modico accepto amoris vulnere, dicat etiam anima mea: Vulnerata charitate ego sum. Quis mihi tribuat in hunc modum non modo vulnerari, sed et expugnari omnino usque ad exterminationem coloris et caloris illius, qui militat adversus animam? »

UT REVELENTUR EX MULTIS CORDIBUS COGITATIONES. In Christo — Haec sententia est obscura et difficilis. *Primo*, S. Hilarius, qui per « gladium » accipit diem iudicii, eam facile expedit, *q. d.* Ideo gladius, id est dies iudicii, erit quasi dissecans et aperiens corda hominum, etiam B. Virginis, ut ex his revelentur omnes secretas cogitationes, intentiones et volitiones, easque diducet et praemiet vel puniat. Hoc est quod de Christo dicitur, *Apoc. I, 40*: « Et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat. »

Secundo, Eucherius qui per « gladium » accipit spiritum prophetiae, sic explicat, ut dicat eum datum fuisse B. Virgini, ad hoc ut secretas hominum cogitationes cognosceret.

Tertio, Euthymius, *q. d.* Multi videntes miracula et sapientiam Jesu, cogitabant eum caelo lapsum, nec esse filium B. Mariae: at dum in

Quem
hic gladius
dicitur
transire

cruce Christi viderunt eam illa dolentem et moestam, priores cogitationes damnarunt cogitaruntque illam vere esse matrem Jesu, upote quae tantopere ejus quasi filii sui tormenta sentiret et lugeret. Verum haec omnia aliena et violenta sunt.

Quarto, S. Augustinus, *epist. 59*, sub finem, sic exponit, *q. d.* « Per Domini passionem, et insidiae Judaeorum, et discipulorum infirmitas patuit. » Christo enim relicto fugerunt. Prius de Judaeis appositum est, posterius de discipulis minus congruum: nec enim discipuli ante fugam de ea cogitarant.

Quinto, Toletus pressius exponit, *q. d.* Hic gladius, qui tuam, o Virgo, animam transiit, occasio erit ut cogitationes multae in cordium, quae prius occultae erant revelentur, quod revera evenit: nam multo tempore antequam Christus occideretur, illi principes et primi Judaeorum in animo habebant eum interficere; timore tamen plebis nihil in eum tentare ausi sunt.

Gladius ergo, id est tormenta quibus interficietur Christus, et tuam pertransiit animam, et simul perversas Judaeorum contra Christum cogitationes, quae occultae erant, manifestabit. Verum jam ante passionem Christi saepius eas manifestabant Judaei et Scribae, ubique ejus dicta et facta cavillantes, ut patet ex Joanne; esto, desiderium eorum velentur et dissimulantur.

Sexto ergo, planissime et plenissime, « ut » tam finem, quam consecutionem et eventum significat, ac non tantum ad « gladium », sed ad caetera quae praecedunt referendum est, nimirum ad « positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur: » ut scilicet Scribae et Pharisei (ut jam haeretici) qui videbantur justitiae et veritatis patroni, ac Messiae avidi, declarent quam alieni sint a vero Messia et justitia, quamque contra eum pravum eorum et cogitationes foveant. Hi enim ante Christi adventum eum desiderabant, sperantes eum venturum cum pompa et thesauris instar Salomonis, ut ab eo honoribus et opibus augeterent. At ubi viderunt Christum humilem et pauperem, suas ambitiones et avaritias adversari, illamque publice carere et taxare, eum spreverunt illicque sese opposuerunt, et necem ei occulte machinari coeperunt eamque tandem opere perpetrarunt. Maxime enim Simeon hic significat, Scribas diu ante occulte cogitasse mortem Christo inferre, eamque tandem et ex insidiis et dolose irrogasse: quae in morte Christi eruperunt. Tunc ergo revelatur et patuit, qui in Israele fuerint prohi, Christum sincere et constanter amantes; qui improbi, eum aspernantes, persequentes et occidentes. Ita S. Augustinus, *epist. 80*; Beda, *Janicensis, Maldovatus, Franciscus Lucas et alii*; imo et Toleti expositio cum hac ex parte coincidit (1).

(1) Et tuam ipsius animam pertransiit gladius prophetiae sunt; igitur ut revelentur, etc., ad superius de

36. ET ERAT ANNA PROPHETISSA, FILIA PHANUEL, DE TRIBU ASER: HEC PROCESSERAT IN DIEBUS MULTIS (erat grandaeva et senex, ut non juvenili fervore moveretur, sed senile et maturum testimonium perhiberet Christo), ET VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS SEPTEM A VIRGINITATE SUA. — « Anna » hebr. idem quod gratia, quia Anna haec erat plena. Hinc et hodie nonnullis feminis inditur nomen proprium « Gratia. » Talis fuit Gratia quae nuper Firandi in Japonia, anno Domini 1624, generose cum quatuor prolibus totaque familia pro fide Christi gloriosam oppetit mortem, uti fuse narrat Litterae Annuae Japoniae anno jam dicto.

PROPHETISSA. — Id est doctrix, ait Franciscus Lucas, quae scilicet juvenculas doceret Dei legem et pietatem, quia hoc tempore Judaei carnerunt Prophetis, qui futura praedicerent. Verum Annam hanc proprie fuisse prophetissam, quae occulta et futura praediceret, patet ex vers. 38, ubi prophetavit de Christo. Licet enim usque ad tempora Christi Judaei carnerunt Prophetis, tamen Deus tempore Christi rursum Prophetas excitavit, ut Joannem, Zachariam, Elisabetham, Simeonem, qui prophetarent de Christo. Unde S. Ambrosius: « Non solum ab Angelis, inquit, et a Prophetis, et a pastoribus, et a parentibus, sed etiam a senioribus et justis generatio Domini accepit testimonium; omnis aetas et uterque sexus, eventorumque miracula fidem astrunt. Virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elisabeth prophetat, Magus adorat, utero clausus exiit, vidua confitetur, justus expectat. »

Porro Origenes: Anna, ait, meruit donum prophetiae longa castitate et jejuniis. Adde Toletus Annam dono prophetiae apud Judaeos fuisse celebrem, ut passim ab omnibus Anna vocaretur prophetissa; idque insinuat hic Lucas.

FILIA PHANUEL. — Phanuel ergo erat pater Annae, illo aeo notus et celebris. « Phanuel, » hebr. idem est quod facies Dei; hujus filia est « Anna, » id est gratia, haec enim a facie et ore Dei procedit, et fidelibus aspiratur. Hinc locus in quo Jacob vidit Deum facie ad faciem, ubi eo vocatus est « Phanuel, » *Genes. xxxii, 30*.

DE TRIBU ASER. — Erat haec tribus quata, placida, robusta, dives annona, ut patet *Genes. xlii, 20*; et *Deuter. xxxiii, 24* e. 23. « Aser, » hebr. idem est quod beatus. Beata fuit Anna. Omnia haec epitheta novas dotes et laudes addunt Annae, ut ejus de Christo testimonium majoris sit momenti et ponderis.

HEC PROCESSERAT IN DIEBUS MULTIS, ET VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS SEPTEM A VIRGINITATE SUA. —

Christo vaticinium pertinent. Particula ut hoc loco non est alterius, ac si valeret tale ut, sed in sensum locutionis accipienda est, idemque valet ac ita ut; *q. d.* actus pastioque Christi occasionem praebet Judaeis profendi qua mente, quove animo essent in Christum, quid de eo cogitarent, quid sentirent, qualem Messiam sibi effunderent atque expectarent.

Ad est a pubertate sua, post pubertatem suam, postquam cepit esse habilis viro et conjugio: nec enim proprie est virgo, quae non est puber, nubilis et capax corruptionis: unde infantes proprie non sunt virgines. Rursum a a virginitate sua, » id est a tempore nuptiarum quas virgo inierat: nupta enim desinit esse virgo; nubebant autem paulo post pubertatem anno aetatis 13, quo anno Joseph nupsit B. Virgo.

Tria ergo hac voce significantur. *Primo*, quod Anna semel nupsit, idque in prima pubertate, quae in feminis est anno aetatis duodecimo; sed differri solebat nuptiae, ut magis pubescerent ad annum 15. *Secundo*, quod ante matrimonium honeste et caste vixerit, eratque virgo. *Tertio*, quod moriente post septem annos marito, vidua facta sit juvenula anno aetatis 22, indeque insigni continentia in flore aetatis vidua permanserit ad annos 84 vitae suae, vel, ut S. Ambrosius, viduitatis suae; censeat enim ipse Annam, mortuo marito, mansisse viduam per 84 annos. Quod si verum est, sequitur ipsam hoc tempore, cum Christo occurrat, fuisse annorum centum et sex; nupsit enim anno 13, nupta fuit per septem annos, vidua facta est anno 22, inde vidua vixit annos 84, juxta S. Ambrosium: junge hos omnes annos, habebis 106. Anna igitur commendatur ab insigni castitate eoque triplici, scilicet virginali, conjugali et viduali. Videtur Deus studio Annae ad tantum sentium progrogasse vitam, ut Christum videret et praedicaret, eoque ac fecit Simeoni.

37. ET HEC VIDUA USQUE (Interpres legit *for*, id est usque; jam legitur *et*, id est quasi) AD ANNOS OCTOGINTA QUATUOR (vite, vel, ut Ambrosius, viduitatis suae, uti jam dixi: unde Arabicus vertit, et vidua facta est quatuor et octoginta annos), QUAE NON DISCEBAT DE TEMPIO. — Non quod in templo habitaret, sed quod illud frequentaret in eoque perduraret, uti etiamnum faciunt nonnullae devotee, ut sit hyperbole. Ita Toletus, Jansenius, Maldonatus. Alii tamen censent eam habitasse in templo: erant enim habitacula feminarum religiosarum juxta templum, nocte et die, ut hic dicitur, Deo servientium (qualia in Ecclesia Christiana postea fuerunt Diaconissarum, et etiamnum sunt Monialium), ut patet *Exod.* xxxviii, 8; *II Machab.* iii, 20; *I Reg.* ii, 21. Feminarum, inquam, tum virginum, inter quas fuit Virgo praesentata in templo; tum viduarum, e quibus videtur fuisse haec Anna, uti pluribus probat noster Canisius, lib. I *Marialis*, cap. xii.

JEJUNIIS ET OBSERVATIONIBUS SERVIENS DIE AC NOCTE, — scilicet Deo, ut habet Arabicus. Graece enim est *κατασκευασμένη*, id est latra colens; latra enim soli Deo defertur. Unde patet, falso docere hereticos, jejuniis tantum esse mortificationem corporis, non autem cultum Dei, nisi quatenus ad orationem referatur. Lucas enim hic ait Annam eoque jejuniis et observationibus servisse Deo. Ita Origenes. Voces ergo « jejuniis et observatio-

nibus » sunt ablativi instrumenti, quibus respondet datus in Graeco, *q. d.* Per jejunia et observationes serviebat Deo « nocte et die. »

Pulchre S. Chrysostomus, *hom. 42 ad Populum*, orationem nocturnam commendat: « Vide, ait, stellarum choream, altum silentium, multam quietem, Dominique tui dispensationem admirare. Anima tua est purior, lenior et subtilior, magis sublimis et agilis. Ipse tenebrarum et multaque silentium ad compunctionem inducere possunt. Si vero caelum respexeris, sideribus tanquam innumeris quibusdam oculis distinctum, » etc. Et post nonnulla: « Flecte genua, geme, Dominum tuum ora tibi fieri propitium. Plus nocturnis placatur orationibus, cum quietis tempus tu lectum tempus facis. Regis memento qualia verba dicebat: Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Quantumcumque sis delicatus, non es illo delicatior; quantumcumque sis dives, non es ditior Davide, qui rursum dicebat: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justificationis tuae. » Sic Christus diem dabat praedicationi, noctem orationi. « Erat enim pernoctans in oratione Dei, » *Luc.* vi, 12. Sic et Paulus, ut patet *Act.* xvi, 18; et *II Timoth.* i, 3. Sic et S. Antonius, S. Hilarius *reterique* antichoretici; quin et Ecclesia, ut patet, ex Nocturnis, quae etiamnum monachi noctu geganant. Vide dicta *Deuter.* vi, 7.

38. ET HEC, IPSA HORA SUPERVENIENS, CONFITABATUR DOMINO. — Graece *ἀπαγγελλομένη*, id est vicissim, quasi ex altero choro et sexu succinebat Simeoni, et « confitebatur Domino, » id est Dominum laudabat, eique gratias agebat, ob datum natumque Christum, quasi alternis respondendo confirmans dicta Simeonis.

39. ET LOQUEBATUR DE ILLO. — Domino Christo, quem presentem habebat, *q. d.* Anna non tantum Deum laudabat, sed et aliis concionabatur ac depradicabat Jesum, asserens eum esse Christum, hortansque omnes ut in eum crederent. Hinc patet Christum esse Dominum, id est Deum.

OMNIBUS QUI EXPECTABANT REDEMPTIONEM ISRAEL, — faciendam per Messiam, hoc est, qui expectabant redemptorem Christum, uti Israel, id est populum fidelem in se credentem redimiti a peccato, morte, satana, gehenna omniique malo. Vide dicta vers. 23.

Allegorico: Christus natus tribus tripliciter apparuit. *Primo*, pastoribus indice angelo; *secundo*, Magis indice et duce stella; *tertio*, Simeoni et Annae indice Spiritu Sancto. Simili modo Deus homines quosdam docet per angelos, alios per miracula accedente predicatione, tertios per illuminationem internam Spiritus Sancti. Rursum pastores viderunt Christum natum, sed Magi adorarunt, Simeon vero et Anna senes cum amplexi sunt. Sic et nos Christum *primo*, agnosimus; *secundo*, adoramus; *tertio*, ubi in virtute non

Christi
natus
tribus
tripliciter
apparuit.

pueri, sed senes fuerimus, binis amoris brachiis amplectemur. Ita Jansenius.

40. ET UT PERFECKERUNT OMNIA SECUNDUM LEGEM DOMINI, REVERSI SUNT IN GALILEAM, IN CIVITATEM SUAM NAZARETH. — Statim ergo reversi sunt Nazareth, indeque, metu Herodis infanticide, cum puero Jesu fugerunt in Aegyptum. Hoc enim infanticidium paulo post purificationem Virginis contigit circa Pascha, ait Euthymius, Toletus et alii: licet S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.*, cap. v; Jansenius et Franciscus Lucas censent esse ex Jerusalem immediate fugisse in Aegyptum, indeque post novem annos redentes, reversos esse in urbem suam Nazareth, ut ait hic Lucas. Vide dicta *Matth.* ii, 13. Porro, ante fugam redierunt in Nazareth, tum quia ibi habitabant, ut de domo sua disponerent; tum ut ex bonis quae ibi posadebant, viaticum et reliqua necessaria ad iter longum in Aegyptum pararent. Tempus vero ad fugam abunde suppetebat, quia a die secunda februarii, qua facta est purificatio, usque ad Pascha, quo factum dicitur infanticidium, intercedunt circiter duo menses (1).

PER AUTEM CRESCEBAT (corporis magnitudine cum aetate) ET CONFORTABATUR — membrorum robore et viribus. Graeco, Syrus et Arabicus addunt *κατασκευασμένη*, id est spiritu: quod Euthymius et Theophylactus explicant, non quasi Christus internum spiritus robur in dies majus acceperit, cum a primo instanti conceptionis suae plenus fuerit gratia et Spiritu Sancto, sed quod exterius per sermonem et opera majora magis illud exuerit et ostenderit. Verum « a spiritu » debent Latina et Latini Patres, ac Interpres: item ex Graecis Origenes et Titus.

PLENUS SAPIENTIA. — Graeco *πληρώμενος* et impleri, et plenum esse significat, ut sit idem quod *κατασκευασμένη*. Noster ergo recte vertit « plenus; » quia revera interna sapientia ab origine sua plenus fuit Christus, ita ut ei nihil addi poterit. Arabicus lamen vertit, *reimplebatur sapientia*; Syrus, *implebatur sapientia*. Sic et Origenes, Theophylactus, Euthymius et Titus hic, ac S. Ambrosius, lib. *De incarn. Domini sacramento*, cap. vii, quod Theophylactus sic explicat: « Non assumens, ait, sapientiam (quod enim perfectus eo qui ab initio fuit perfectus?) sed paulatim illam denudans.

(1) De factorem serie Christique pueri infantia haec habet Patricius passim: Paulo post Christum natum, sedem Bethlehemi capere statuit Josephus ob multas gravesque causas, quae reperire est apud Papebrochium, *Propyl. ad acta sanctor.* maii. p. 26; purificatione igitur facta, Nazaretham cum suis removit, non ut ibi degeret, sed ut, compositis rebus domesticis, migraret Bethlehemi: fixo Bethlehemi domicilio, vere proxime insequenti magis hic excepit, eaque vel proxima nocte, de repente et nemine conscio fugit in Aegyptum: brevis enim e Bethlehemi in Aegyptum iter, longius necnon periculosius e Nazareth; tandem ex Aegyptio rediit, Bethlehemi etiam hucus esset, ni Archelaum timisset in Judaea regnante.

Si enim quamdiu brevis fuisset statura, ostendisset omnem sapientiam, visus fuisset prodigiosus, et esse phantasma pueri, non verus puer. »

Utraque expositio vera et apposita est, ac proinde utraque hic significatur; scilicet puerum Jesum et interius plenum fuisse sapientia, et exterius idipsam ostendisse, ut quicumque ejus mores gestusque videret, ac sermones audiret, illico cognosceret eum plenum esse sapientia, quia nihil in eo apparebat puerilis levitatis, petulantiae, insipientiae; sed vultu, ore, habitu spirabat gravitatem, modestiam, prudentiam, sapientiam illi aetati congruentem, quae scilicet puerum talem decebat.

ET GRATIA DEI ERAT IN ILLO. — Graeco *ἐν αὐτῷ*, id est *super illum*, *q. d.* Gratia, id est favor, benevolentia, dilectio, cura Dei patris in puerum Jesum, utpote Filium suum, illi quasi tota e oculis incubabat, ut eum suis donis et gratia ornaret, eumque in omnibus actibus moderaretur et componeret, ut omnes viderent eum a Deo regi, et per omnia dirigi, actionesque ejus non tam esse humanas, quam divinas. Ita Euthymius. Simili modo de Joanne Baptista dixit, cap. i, 6: « Et manus Domini erat cum illo. »

41. ET IBANT PARENTES EJUS PER OMNES ANNOS IN JERUSALEM, IN DIE SOLEMNI PASCHAE. — Jussert Deus, *Exod.* xxiii, 14, et *Deuter.* xvi, 16, ut omnes viri ter in anno adirent tabernaculum vel templum, ad Deum ibidem publice adorandum eique offerendas oblationes. B. Virgo, postquam rediit ex Aegypto, licet lege non teneretur, tamen ex devotione junxit se marito, secumque duxit filium ad templum, ut doceret matres filios a teneris docere ad templum Deumque colere. Ita Beda, Maldonatus, Jansenius, Franciscus Lucas et alii. Nec timuit Archelaum, Herodis infanticide filium, tum quia prudenter existimabat in tanto Judaeorum omnium concursu posse latere ad paucos dies, donec rediret in Nazareth; tum quia sciebat se Deo, pro ejus honore periculum hoc subibat, esse cordi et cura. Ita S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.*, cap. x; idque insinuat Lucas, vers. 42 et 43. Nonnulli tamen probabiliter putant Jesum non ascendisse Hierosolimam, nisi anno aetatis duodecimo; illo enim anno Archelaus actus est in exilium ab Augusto Caesare: unde nihil eo Jesus timere poterat, ut dixi vers. 4.

42. ET CUM FACTUS ESSET (puer) JESUS ANNORUM DUODECIM, ASCENDENS IN ILLIS HIJEROSOLYMA SECUNDUM CONSUETUDINEM DIEI FESTI. — Syrus, sicut consueverant in festo, scilicet facere in Paschate.

43. CONSUMMATISQUE DIEBUS (Graeco, postquam perfectissent, vel peregrissent dies, scilicet illius festi, sive Paschalis: hoc enim per septem dies celebrabatur, quos omnes Hierosolyme celebrasse Mariam et Joseph innuit hic Lucas, etsi lege ad tot dies manere non cogenterur), CUM REDIRENT (e Jerusalem in Nazareth), REMANSIT PUER JESUS IN JERUSALEM, — ut ibi radiolum aliquem suae

sapientiae et divinitatis spargeret, quasi gestiens jam officium doctoris et Salvatoris, ad quod a Patre missus erat, inchoare : anno enim duodecimo finitur pueritia, et incipit adolescentia ad iudicium perfectum. Ita Beda.

ET NON COGNOVERUNT PARENTES EJUS. — Quia Jesus a parentibus in Jerusalem devotionis, vel negotiorum causa nonnulli tardantibus, peti licentiam adeundi cognatos, quasi cum his processurus : qua accepta, eos adiit, sed mox ab his clam se subduxit aditque templum, Deo id dirigente, ut parentes, licet alias de Jesu semper solliciti, id non adverterent, sed, ut sequitur, putarent eum esse in comitatu cognatorum.

44. EXISTIMANTES AUTEM ILLUM ESSE IN COMITATU (cognatorum et vicinorum, qui processerant, cum quibus Maria et Joseph paulo post securi vesperae in eodem hospitio erant pernoctaturi et cenaturi, ibique Jesum, ut putabant, inventuri) VENERUNT ITER DIUM (scilicet vesperae ad idem commune hospitium) ; ET REQUIREBANT EUM INTER COGNATOS ET NOTOS.

45. ET NON INVENTENTES REGRESSI SUNT IN JERUSALEM, REQUIRENTES EUM. — Quia Jesus a nullo cognatorum visus erat in itinere, hinc collegerunt parentes eum mansisse in Jerusalem : quare ibi eum requisiverunt magna sollicitudine et anxietate. Causam dat Origenes, et ex eo Theophylactus et Titus dicitur : « Sed quare anxie adeo querebant ? nunc suspicabantur perditum, aut quod aberrasset a via ut puer ? » absit. « Neque enim hoc sapientissimae Mariae fuerit (sciebat enim Jesum plenum esse sapientia, imo esse Deum) ; nunquam fieri poterat ut perditum putarent infantem, quem divinum esse cognoverant : verum querebant eum, ne quo pacto ab his abiisset, ne forte reliquisset eos, » ne forte vellet manere non cum eis in Nazareth, sed cum aliis in Jerusalem, ut ibidem officium suum docendi, ad quod a Deo missus erat, inchoare festinaret. Addit Origenes : « Querebant, ait, ne forte recessisset ab eis, ne relinquens eos ad alia transmigrasset, et, quod magis puto, ne revertisset ad caelos, cum illi placuisset iterum descensus, etc. ; sed dolebat, quia mater erat, et filii mater immenso amore digni, quia ea inscia et nihil tale opinante discesserat. »

S. Antoninus addit metuisse matrem ne Jesus in manus Archelai, Herodis infanticidae filii, incidisset, qui jam occideret. Euthymius et Franciscus Lucas opinantur matrem timuisse, ne Christus ab itinere aberrasset ; non enim sciebat, nec callebat omnes vias, nec diverticula in bivitis et trivitis : licet enim per scientiam divinam et infusam illa sciret, tamen per scientiam experimentalem, quam hic puer sequebatur, illa ignorabat. Quod an recte dicatur, viderint Theologi.

46. ET FACTUM EST, POST TRIDUUM INVENERUNT ILLUM IN TEMPLO SEDENTEM IN MEDIO DOCTORUM, AUDIENTEM ILLOS, ET INTERROGANTES EOS. — « T

scilicet anno duodecimo finitur pueritia, et incipit adolescentia ad iudicium perfectum.

triduum, » non absolutum, sed inchoatum, hoc est tertio die, scilicet ab ejus amissionem. Primus enim dies fuit, quo e Jerusalem profecti sunt, et vespere in hospitio eum non inveniunt inter cognatos ; secundus, quo ex hospitio redierunt in Jerusalem ; tertius, quo quiesiverunt et inveniunt puerum sanctum in sancto templo. Ita S. Ambrosius, Euthymius et alii. Sic dicitur vers. 21 : « Postquam consummati sunt dies octo, » id est octavo die circumcisus est Jesus. Et *Marcus* viii, 31 : « Oportet Filium hominis, etc., post tres dies (id est tertio die) resurgere. »

IN TEMPIO. — Dei enim incarnati locus et sedes est in templo. Ibi quaerendus est, ibi invenitur, non in foro, non in taberna, non in theatro. Christum imitati sunt S. Basiliius et S. Gregorius Nazianzenus, qui, teste Rufino, cum Athenis studerent, duas duntaxat urbes plateas venerant, scilicet unam qua ducebat ad templum, alteram qua ad scholam.

Totum hoc triduum ergo Jesus egit partim orando, partim audiendo doctores eisque respondendo in templo : solum a doctoribus aut astantibus, sapientiam ejus mirantibus, invitatus accepit, licet alii minus verisimiliter pulent eum ostiatim mendicando victitasse, uti putat S. Bernardus, hom. *infra Octavam Epiphaniae* ; Bouaventura, Alensis et alii, et favet S. Thomas, II *part.*, *Quest. CLXXXVII*, art. 5, qui Christum aliquando mendicasse probat ex illo : « Ego autem mendicus sum et pauper. » *Psal. xxxix*. Ex adverso Lyranus, Dionysius, Joannes Major hic, et Abulensis in cap. xvii *Matth.*, *Quest. CXCIV*, censent Christum nunquam mendicasse, eo quod mendicare Judaeis esset vitium, *Deut. xv* : « Mendicus non erit inter vos. » Verum haec verba non praecceptum, sed promissionem opum significant, si legem Dei observent, scilicet eos adeo fore divites, ut nemo eorum mendicaret.

SEDENTEM IN MEDIO DOCTORUM. — Est hebraeus, id est inter doctores, sed humiliori loco quasi discipulum, idque ad hoc, ut suis interrogationibus de instante adventu Messiae, doctores ad eum cogitandum et inquirendum excitaret ; utpote translato jam sceptro a Juda ad Herodem alienigenam, ac explicitis jam 70 hebdomadibus Danielis caeterisque Prophetarum de Christo oraculis. De Messiae enim adventu Christum doctores interrogasse, omnino est verisimile, idque ad hoc, ne inopinata doctoribus esset ejus manifestatio, sed ut ex hisce indicibus quasi scintillis postea praedicandis et miracula patrans, facilius ab eis velut Messias reciperetur. Ita Euthymius.

INTERROGANTES EOS. — *Primo*, quia puerum decebat interrogare doctores, non autem eos docere, sed tamen Christus interrogando eos docebat, ait Origenes : nam sapienter interrogare tam docti et doctentis est, quam sapienter respondera. Sic magistri docti, docti discipulos

Quia et ben Christos mendicasse videtur

scilicet anno duodecimo finitur pueritia, et incipit adolescentia ad iudicium perfectum.

Interrogando docent. « Ex uno quippe doctrinae fonte, ait Origenes, manat et interrogare et respondere sapienter, et ejusdem scientiae est, seire quid interrogas, quidve respondeas. »

Secundo, ut doceret adolescentes modestiam, ac studium audiendi, interrogandi et discendi, « ne, si nolint esse veritatis discipuli, fiant erroris magistri, » ait Beda.

Tertio, ut interrogans doctores, vicissim ab eis interrogaretur, sique respondendo eos doceret. Unde sequitur :

47. STUPEBANT AUTEM OMNES, QUI EUM AUDIEBANT, SUPER PRUDENTIA ET RESPONSES EJUS. — Quod scilicet puer duodennis, fabri filius, qui scholas nunquam frequentarat, tam versatus esset in sancta Scriptura, tam sapienter quaereret, tam acie responderet, ut et doctores ipsos superaret, ut dicerent : « Quis putas puer iste erit ? » eritne Propheta ? eritne Messias, quem doctorem orbis nunc omnes in dies singulos avidè expectamus ?

48. ET VIDENTES (Graeco addunt *scribis*, id est eum, scilicet Jesum), ADMIRATI SUNT. — Scilicet parentes Jesum quarentes, ut patet vers. 46, mirati et gavisii sunt, quod eum praeter morem viderent et invenirent solum cum doctoribus disputantem, tantam sapientiam deprementem, ac doctores caeteroque astantes super eo stupentes, etc.

ET DIXIT MATER EJUS AD ILLUM : FILI, QUID FECISTI NOBIS SIC ? ECCE PATER TUUS ET EGO DOLENTES QUAREBAMUS (cum labore, ut addit Arabicus) TE. — Verba haec matris sunt, non Christum objurgantis, sed mirantis et dolentis, dolentemque summo dolenter explicantis. Hoc enim suadet veneratio matris erga talem filium, scilicet hominem Deum ; ac proinde verisimile est matrem haec ei dixisse, non publice in consessu Doctorum, sed secreto sevoocando eum, vel consessu jam dimisso. Ita Iansenius, Maldonatus et alii.

Sic, — ut te a nobis subduceres, ac nobis insciis et sollicitis solus in urbe remaneres ?

PATER TUUS ET EGO. — Notat S. Augustinus, *serm. 63 De Diversis*, cap. xi, humilitatem Virginis, quod cum secreto se in solidum esse matrem Christi, ideoque matrem Dei, ita ut Joseph in ejus generatione nullam haberet partem, ipsa tamen dimisse Josepho quasi marito se postponit. « Omnia, ait Anonymus in *Catena Graeca*, sicut mater et fiducialiter, et humiliter, et affectuose exprimit. »

Tropologiae : anima quae perdidit Jesu gratiam per peccatum mortale, vel solitam familiaritatem per negligentiam venialem, requirat eum, *primo*, cum dolore et lacrymis cordis compuncti ; quia, ut ait Nazianzenus, *orat. 3* : « Proborum (adde, et improborum si poniteant) virorum lacrymae sunt peccati diluivium, et mundi piamentum, » quale fuit diluivium Noe.

Secundo, requirat eum magna sollicitudine et studio, ut fecit B. Virgo, idque in templo, nihil vacando orationi, lectioni et meditationi

rerum spiritualium. Sic sponsus se subducentem requisivit sponsa et invenit, *Cant. iii*, 2 : « Surgam, inquit, et circumibo civitatem per vios et plateas, queraam quem diligit anima mea, tunc eum, nec dimittam. » Ita anima, dum Christum invenit, caute retineat ne rursus elabatur.

Tertio, requirat eum inter doctores, id est inter viros doctos et pios, qui eam in scientia aequè ac pietate instruant. Unde sponsa, *Cant. cap. i*, vers. 17, rogans sponsum : « Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie ? » audit : « Egredere, et abi post vestigia gregum, et pasce haedos tuos juxta tabernacula pastorum. » Vide ibi dicta.

49. ET AIT AD ILLOS : QUID EST QUOD ME QUEREBATIS ? NESCIEBATIS QUIA IN HIS, QUI PATRIS MEI SUNT, OPORTET ME ESSE. — S. Ambrosius censet haec esse verba reprehendentis. Et poterat Christus ut Messias et legislator juro suo reprehendere matrem, si peccasset. Verum nulla in matre fuit peccati culpa : ergo nec in Christo ulla ejus fuit reprehensio ; habent tamen verba haec ejus interrogationem quamdam acriorum, reprehensionem similem, ut per eam parentes doceat, et ad res suas descendum acris incitet, ut solent parentes filios et magistri discipulos acrioribus verbis ad studium et diligentiam extimulare.

Haec ergo verba Christi sunt instruentis, consolantis et se excusantis, summe factum defendentis, *q. d.* Non opus erat ut me quaereretis, quia cogitare poteratis me negotia salutis mundi, ad quae a Patre celesti missus sum, inchoando tractare. Nec enim cogitare debetis me semper vobiscum mansurum, sed aliquando ad illa vobis relicti abiturum, uti jam abire coepi. Porro, quod vobis insciis abierim, studio id feci, ut vos doceam in illis me non pendere a vobis, sed a Patre celesti, et ex illius voluntate ac consilio, non ex vestro eadem tractare debere. Ego ergo vobis non dedi causam doloris, sed illam vobis parlim amor vester erga me, partim ignorantia mysterii jam dicti vobis ministravit, ignorabatis enim me in Patris mei negotiis occupari ; esto enim vobis merito in mentem id venire debuisset, tamen tener vester in me amor fecit ne veniret, et cogitationem hanc diverit. Unde Beda : « Non, inquit, quod cum quasi filium quaerat, vituperat ; sed quod ei potius, cui aeternus est Filius, debeat, cogit oculos mentis attollere. »

Ut hoc e radice et fundamento intelligas, nota Christum praeter actiones divinas, quas habebat ut Deus Deique Filius, quales sunt creare, conservare et gubernare omnia, ac spirare Spiritum Sanctum, habuisse actiones humanas, easque duplices : priores, quas habebat ut homo, communes aliis hominibus, ut sicut comedere, ambulare, laborare, fabricare, etc. ; posteriores, quas habebat ut homo Deus, sive ut redemptor, sibi quasi Christo proprias, quae proinde a S. Diony-

sio, lib. *De Divin. Nomin.*, Theandricæ, id est *Deivivibiles*, nuncupantur, quia partim Dei, partim hominis sunt opera. Tales erant docere, facere miracula, discipulos convocare, Apostolos creare, etc. In prioribus voluit Christus sponte sua parentibus, a quibus eas cum natura quasi acceperat, obedire, et ab eis sinehat se in illis regi; in posterioribus vero nequaquam, sed soli Deo Patri voluit subijci et obedire, quia hæc, utpote altioris ordinis, a solo Deo erant acceptæ et directæ. Unde Christus parentibus eas petentibus quasi ex materno quodam imperio, respondit, illas non ad parentum, sed ad Dei voluntatem et nutum esse faciendas, ut patet hic, et in conversione aquæ in vinum in nuptiis Canæ Galilææ, *Joan.* cap. ii, vers. 4, et alii similibus, ut patet *Matth.* cap. xii, vers. 48.

Porro, Christus actiones suas theandricas, quas patrabat ut Deus homo, vocat actiones Dei Patris, Patrique eas attribuit non sibi, primo, quia propter has a Patre missus erat in mundum; secundo, quia Christus a Patre habebat suam divinitatem; hæc autem opera præcipue erant divinitatis; tertio, quia eas faciebat ex præcepto Patris; quarto, quia in his nemini suberat nisi soli Patri æterno, ut doceret amori matris etiam tenerrimo præponendum esse Dei præceptum, vel consilium, ut, cum Deus aliquem vocat ad Religionem, ad sacerdotium, ad martyrium, ad apostolatium, cui parentes repugnant. Sic in humanis filius, qua filius, subest parentibus quoad paternam jura; qua vero idem magistratum gerit, v. g. rex est aut princeps, parentibus non subest, sed præest, quoad jura regalia: rex enim omnium qui in regno sunt, ac consequenter parentum suorum, est superior et dominus; quare eos jure communi republicæ regere, dirigere et corrigere tenetur.

30. ET IPSI NON INTELLERUNT VERBUM QUOD LOCUTUS EST AD EOS. — Nonnulli ignorantiam hanc referunt ad auditores, qui stupebant super prudentia et responsis Jesu, vers. 47. Alii ad solum Joseph per synædochen. Verum plane tam ad B. Virginem quam ad Joseph hæc referenda sunt; licet enim ipsi nossent Jesum suum esse Christum Dei Filium, et Salvatorem mundi, tamen ignorabant qua ratione illud munus obitulum esset, seu que illa essent negotia Patris in particulari, in quibus ipse dixerat oportere se versari vers. 49, nimirum an, quando, quomodo docturus, victurus, morturus, crucifigendus esset pro salute mundi: hæc enim eis a Deo necdum revelata erant; sed ea ipsa progressu temporis, vel per experientiam, vel per revelationem Jesu didicerunt. Quare ex reverentia Jesu, eum hoc loco curiose, quemam essent illa mysteria interrogare non sunt ausi, sed tempus opportunum ea noscendi prudenter exspectarunt.

31. ET DESCENDIT CUM EIS, ET VENIT NAZARETH; ET ERAT SUBDITUS ILLIS. — « Venit Nazareth, » ut

tro et sponte sua, licet S. Bernardus opinetur eum urgentibus parentibus venisse. Sic enim ait, serm. 19 in *Cant.*: « Cum remansisset in Jerusalem, et dixisset, in his qua Patris sui erant oportere se esse, non acquiescentibus parentibus ejus, sequi eos in Nazareth non desepit, magister discipulos, Deus homines, Verbum et Sapientia fabrum et feminam. »

Sed notis. — Græce, *incedere*; id est *subjectus*, obediens, scilicet quoad humanam naturam, quam a matre hauserat, non quoad divinam, quam a solo Patre æterno acceperat ita plene et perfecte, ut per omnia ei esset æqualis, et in nullo subditus, uti contra Arianos docet S. Augustinus, lib. III *Contra Maximinum*, cap. xvii. Minus ergo congrue S. Cyrillus, lib. X *Thesauri*, cap. viii, ex illo I *Corinth.* XV: « Tunc et Filius subijciatur Patri, » concedit Filium, ratione originis, subijci Patri etiam quoad naturam divinam quam a Patre accepit, quia quoad eam facit, inquit, quæ placita sunt Patri: nam et Pater facit, quæ placita sunt Filio, nec tamen ideo subiectus est Filio. Loquitur ergo Paulus de Filio quoad humanam naturam, secundum quam Christus se plane cum omnibus suis electis subijciat Deo Patri in die judicii. Unde ceteri Patres constanter asserunt Filium quoad divinam naturam Patri non esse subiectum, sed æqualem.

Nota: Humana natura in Christo, licet in præcise sumpta, subdita esset matri; tamen quia ipsa elevata erat a Deo ad hypostasim Verbi ideoque unum erat cum Deo, puta una persona divina, hinc exempta fuit ab obedientia matris, æque ac a legibus Augusti, Herodis, pontificum cæterorumque principum: erat enim jam matre et illis omnibus longe dignior, melior, sapientior, imo Dominus et Deus omnium. Sicut religiosus vel monachus, si creetur Pontifex, eximitur ab obedientia sui Ordinis, imo totius Ordinis fit Superior. Christus tamen, ut nobis daret summam humilitatis et obedientiæ exemplum, ultro et sponte sua se subdidit matri, imo et Joseph, usque per omnia que domi agenda, verrenda, fabricanda, etc., erant, obedivit.

Discant, inquit S. Augustinus, serm. 63 *De Diversis*, pueri subdi parentibus, quia Christo mundus subditur, et Christus tamen parentibus subditus fuit. Et S. Bernardus, serm. 1 super *Missus*, exclamat: « Erat subditus eis. Quis? quibus? Deus hominibus, nec tantum Mariæ, sed et Joseph? utrinque stupor, utrinque miraculum; et quod femine Deus obtemperat, humilitas sine exemplo; et quod femina principatur Deo, sublimitas sine socio. » Et mox: « Erubescit, superbe cinis: Deus se humiliat, et tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, et tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo. »

Voluit ergo Christus prima et continua sua vita

Obedien-
tia.

per annos triginta suo facto nos docere, perfectionem virtutis et Religionis maxime sifam esse in obedientia. Nam, ut docet Joannes XXII, Pontifex, Extrav. *Quorundam, De Verb. signif.*, paupertas magnum bonum est; majus integritas (castitas); sed maximum obedientia, quia prima rebus, secunda carni, tertia menti dominatur et animo. Idem docet S. Augustinus, et ex eo S. Thomas, III *part.*, *Quæst.* XL, art. 1, ubi docet austeritatem tantum esse adjuvamentum perfectionis.

Audi S. Basilium, in *Constit. monast.*, cap. iv: « In prima etate (Christus) subditus parentibus, omnem laborem corporalem mansuete et obedienter sustinuit. Cum enim homines illi essent justique ac pii, verum pauperes et rebus necessariis non abundantes, etc., merito laboribus corporis assiduis dediti erant, per hos necessarias res sibi ipsis acquirentes. Jesus autem his subditus, velut ait Scriptura, omnino etiam simul perferendo labores obedientiam declarabat. Itaque discamus filii subjecti esse parentibus. » Origenes, hom. 20 in *Luc.*: « Nam quia majorem Joseph videbat etate, propterea cum parentis honore coluit, omnibus filiis exemplum tribuens, » ut subijciatur parentibus. « Quid enim magister virtutis, ait S. Ambrosius, nisi officium pietatis implet? » Et Beda: « Quid inter nos aliud, quam quod a nobis agi vellet, ageret? »

Multa egit, multa dixit Christus per 30 annos, sed hæc omnia hæc gnomo conclusit Lucas: « Et erat subditus illis. » Præclarum elogium Religiosi est. Tota vita fuit Superioribus suis obediens et subditus.

Ratio a
priori.
Prima.

Ratio a priori est, prima, quia qui obedit Superiori, obedit Deo; Superior enim est vicarius Dei, juxta illud Christi: « Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit, » *Lucæ* x. Unde S. Basilus, in *Constit. monast.*, cap. xxii: « Antistes, ait, nihil aliud est, quam is qui personam Christi sustinet, et sequester est inter Deum et homines, eorum qui in ipsius officio sunt, salutem sacrificans Deo. » Et S. Benedictus, in *Regula*: « Obedientia, ait, quæ majoribus præbetur, Deo exhibetur. » Et S. Bernardus, *De Præcepto et Dispens.*: « Quem, inquit, pro Deo habemus, tanquam Deum, ita quæ aperte non sunt, contra Deum, aut, debemus. » Obediens ergo, dum quid præcipit Superior, putet id Deum sibi precipere, ac tanquam Deo alacriter obediat.

Secunda.

Secunda, quod obedientia nobilissimas hominis potentias, scilicet voluntatem et judicium, Deo in holocaustum offerat et mactet, dum eas abnegat; et Superiori suo, loco Dei resignat. Unde S. Gregorius, lib. XXXV *Moral.*, cap. x, explicans illud, I *Reg. xv*, *Melior est obedientia quam victimæ*, rationem hanc dat: « Quia, inquit, per victimas aliena caro, per obedientiam voluntas propria mactatur. »

Tertia.

Tertia, quod obedientia omnia opera que ex

ea fiunt, faciat aurea, et valde meritoria. Quocirca « S. Franciscus, ait Bonaventura in Vita ejus, cap. vi, Generalis cedens officio, Guardianum petiit, cuius voluntati per omnia subijceret. Tam enim uberem asserbat sanctæ obedientiæ fructum, ut eis qui jugo ipsius colla submitterent, nihil temporis sine luctu transiret. Unde et Fratri, cum quo solitus erat ire, semper obedientiam promittere consueverat, et servare. »

Quarta, quod obedientia sit mater virtutum omnium. Unde S. Gregorius loco jam citato: « Sola, inquit, virtus est obedientia, quæ virtutes cæteras menti ipsi inserit insertasque custodit. »

Quinta, quod Deus per Superiores subditum obedientem certo et secure regat, rectaque dirigat ad portum salutis æternæ. Unde Climacus, *Gradu* 4: « Obedientia, inquit, est perfecta abnegatio propriæ anime et proprii corporis, mors voluntaria, vita sine sollicitudine, navigatio sine damno, sepultura voluntatis, vita humilitatis, et quasi si qui dormiendo iter faciat. » Idemque addit: « Vivere in obedientia nihil aliud esse, quam suum onus aliorum humeris imponere, naris super aliorum unum, et sustentari in aqua, non mergamur, sed sine periculo hoc grande pelagus hujus vite transeamus, et quidem brevissima navigatione. »

Quocirca Christus maluit vitam perdere, quam obedientiam: « Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. » Sed avidi tantæ obedientiæ premium: « Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genua flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum. » *Philipp.* ii, 8. An non ergo « vir obediens loquatur victorias? » *Prov.* xxi, 28. Vide ibi dicta.

Nota secundo: Veterum sententia est, Christum Josepho subjectum fuisse in exercenda arte fabrilis lignaria, ut dixi *Matth.* xiii, in fine. Congruum enim erat, ut fabrilium cum patre putativo exerceret, qui mundi est cum naturali Patre fabricator. Per fabrum conditum est genus humanum; per iabrum deicit et restituit.

Hæc pauca duntaxat recenset Lucas de adolescentia et juventute Christi usque ad annum ejus trigessimum: quo toto tempore vixit privatus et latuit incognitus, que sane stupenda fuit Dei Filii humilitas.

Cætera que ex libro apocrypho, qui inscribitur: *Infantia Salvatoris*, aliisque similibus, a nonnullis afferuntur, rejicit Ecclesia. Unde de Valentiniæ hæreticis ita scribit S. Irenæus, lib. I, cap. xvii: « Assumunt, ait, in hoc et illam falsitatem, quasi Dominus, cum puer esset, et disceret litteras, cum dixisset Magister ejus, quemadmodum in consuetudine est, dic A, respondit A. Rursum cum Magister jusset dicere eum B, respondisse Dominum: Tu prius die michi quod est A, tunc ego dicam tibi quid est B. » Similia quedam circumferuntur in canticibus natalitatis nonnullis, a

quibus, ut ridiculis et plañe indignis Christo commentis, abstinendum est; Christus enim, utpote plenus sapientia, scholas non adit. Unde Iudei de eo dicebant: « Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit eas? » *Joan. vii, 15.*

Rursus miracula pueri Jesu, quae vulgo a nonnullis narrantur, refutat S. Chrysostomus, hom. 20 in *Joan.* Primum enim ejus miraculum fuit conversio aquae in vinum in Cana Galilaeae, ut ait Joannes, cap. ii. Voluit enim usque ad annum 30 latere et fabrilem exercere. Unde S. Justinus, *Dial. contra Tryphonem*: « Faciebat, ait, aratra, juga, » etc., ideoque saepe ^b eis in Evangelio petit similitudines et metaphoras, ut cum ait: « Tollite jugum meum super vos. » Et: « Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei. » Idem censent Lyranus, Iansenius, Maldonatus, Dionysius Carthusianus et Abulensis in cap. xiii *Matth.*, Quaes. LXXXI, ac Cajetanus et Franciscus Lucas, in cap. vi *Marci*, 3: esto Christum fabrilem exercuisse neget Paulus Burgensis, in cap. vi *Marci*, ac noster Barradius hic, et Simon de Cassia, lib. IV, cap. ii, qui censent Christum usque ad annum 30 instar Religiosi abstractum vixisse, ac orationi et contemplationi saepe ac jejuniis vacasse. Si obijcias Nazarenos vicinos Jesu, et docenti obijcisse: « Nonne hic est faber? » respondent ex S. Augustino, lib. II *De Cons. Evang.*, cap. xlii: « Eo fabrum credebant quo fabri filium, » ut habet Matthaeus, cap. xiii, 55. Verum cum Nazareni quotidie viderent Jesum et opera ejus studiose observarent, videntur ab opere fabrili eum vocasse fabrum; alioqui enim si eum otiosum vidissent, ejus otium et inertiam taxasset, quod paupertati parentum laborando non succurreret, nec patrem suum Joseph fabricantem adjuvaret eique laborando collaboraret. Adde: voluit Christus fabricando dare exemplum vitae mechanicis, ut fabricando et laborando victum sibi parent; hoc enim honestum est, porro: a societate fabrorum qui scurrilia loquebantur, abstinere Joseph, multo magis Christus. Sic faber tabernaculorum fuit S. Paulus, etiam cum praedicaret, ut patet *Act. xviii, 3.*

ET MATER EJUS CONSERVABAT OMNIA VERBA IEC IN CORDE SUO, — quasi « ruminanda et diligentius scrutanda, » ait Beda, ut successu temporis per omnia quae acturus et dicturus erat Christus, plenius intelligeret, simul ut eadem deinde S. Lucas et alii Apostolis scribenda, vel posteris tradenda revelaret. Unde Titus: « Nam etsi, inquit, quae ab illo depromebantur, plene non assequebatur, intelligebat nihilominus divina, humanoque sensu esse sublimiora: neque enim audiebat Jesum tanquam duodecim annorum puerum; sed excipiebat et observabat verba illius, tanquam verba viri modis omnibus perfecti; » sive, ut Euthymius ait: « tanquam verba, non simpliciter pueri, sed etiam Filii Dei. »

32. ET JESUS PROFICIEBAT SAPIENTIA, ET ETATE. — GRATIA APUD DEUM ET HOMINES. — « Etate, » Graece *βία*, quod Syrus, Arabicus et alii vertunt, *statura*, sive *proceritate*, et sic verit Noster, cap. xii, 23. Utrumque verum, utrumque huic loco appositum.

Quaeres, an vere Jesus uti etate et statura, sic et sapientia et gratia profecerit? Cuius Photino, Nestorio et Theodoro, qui docuera Christum esse purum hominem, ideoque in dies, in gratia et meritis apud Deum profecisse, quibus quasi haereticis anathema dicit S. Gregorius Nazianzenus, epist. I ad *Cledonium*; idem affirmare videntur S. Athanasius, serm. 4 *Contra Arianos*; et S. Cyrillus, lib. X *Theauri*, cap. vii; videntur enim dicere humanitatem Christi a Verbo sensim majorem hausisse sapientiam, sic ut hauserit B. Virgo osterique homines. « Humanitas Christi, ait S. Athanasius, in sapientia profecit transcendens paulatim humanam naturam, defleatam nimirum, et organum sapientiae effecta. » Eadem habet S. Cyrillus, S. Athanasium in doctrina aeque ac episcopatu Alexandrino secutus: quenam utriusque fuerit mens, mox explicabo.

Verum contrarium docent ceteri Patres. Erat enim Jesus a primo instanti conceptionis suae plenus sapientia et gratia, ut dictum est vers. 40, hoc enim debebatur illi humanitati ob unionem hypostaticam cum Verbo. Unde S. Gregorius Nazianzenus, orat. 20 in *laudem S. Basilii*: « Sapientia, ait, apud Deum et homines proficiebat, non ut augmentum aliquod acciperet, cum ab initio gratia sapientiaeque absolutus esset, sed quod haec hominibus ignaris paulatim appareret. » Nam, ut ait Theophylactus, « emicatio sapientiae ejus, profectus ipse est: » sicut sol, licet eadem semper luce polleat, tamen crescere in ea dicitur, cum eam sensim magis explicat a mane usque ad meridiem. Unde Beda: « Proficiebat Christus, ait, non per accessum temporis accipiendi quod non habebat, sed pandendo donum gratiae quod habebat. »

Nota igitur in anima Christi triplicem fuisse scientiam, scilicet primo: beatificam, qua Deum videbat et omnia in Deo, itaque beabatur; secundo, infusam a Deo; tertio, experimentalem, vel usu quotidiano acquisitam. Duae priores Christo indita fuere a primo instanti conceptionis suae ita perfecte, ut eas augere non possent. Idem dico de Christi habituali gratia et gloria. Ita S. Augustinus, lib. III *De Peccat. mor. et rem.*, cap. xxix; S. Hieronymus, in illud *Jerem.* xxxi: *Femina circumdabit virum*; S. Athanasius, Cyrillus, Nazianzenus, Beda, Damascenus, Euthymius, Bernardus, S. Thomas, quos citat et sequitur Suarez, III *part.*, Quaes. VII, art. 12; et passim Scholasticus: hoc enim exigebat unio hypostatica.

Dicitur ergo Christus profecisse eum etate in sapientia et gratia. Primo, in opinione hominum, ac in specie et ostensione externa. Loquitur enim

subinde Scriptura secundum id quod exterius cernitur, et secundum id quod vulgo judicant homines: hic autem ex operibus majoribus quae edebat Christus, judicabant homines eum crescere in sapientia et gratia, uti crescunt ceteri pueri. Ita Origenes et Theophylactus hic, ac Nazianzenus, S. Athanasius et Cyrillus jam citati, et mox plenius citandi.

Secundo, proprie crevit Christus sapientia experimentalis; ipso enim usu multa expertus majorem acquisivit experientiam. Hinc « didicit ex iis quae passus est obedientiam, » *Hebr. v, 8.*

Tertio, et proprie, esto Christus non creverit sapientia et gratia habituali, crevit tamen actuali et practica: nam robor spiritus et sapientiam caelestem in anima latentem in dies magis et magis exerebat etiam existens puer, ita ut in vultu, incessu, sermone, factis semper majores ederet actus modestiae, maturitatis, prudentiae, castitatis, suavitatis, pietatis aliarumque virtutum. Posset quoque « gratia » hic accipi pro gratiositate, quod scilicet Christus in dies magis gratiosum se faceret Deo et hominibus. Verum haec major gratiositas includit incrementum gratiae: nam sine eo nemo fit magis gratus Deo.

Dices: Christus dicitur crevisse gratia sicut crevit etate, idque coram Deo: ergo vere in seipso crevit gratia, sicut in se crevit etate. Respondet S. Thomas, III *part.*, Quaes. VII, art. 12, et ex eo Suarez, Christum vere in se crevisse gratia, non quoad habitum, sed quoad actus et effectus ex habitu productos, nimirum faciendo opera excellentiora, per quae, licet ipse non fieret sanctior, nec plus aliquid mereretur propter infantiam dignitatem personae suae, et quia a principio habuit gratiam consummatam, nihilominus illa opera de se erant sufficientia ad augendam gratiam, quatenus novum meritum continebant.

Id ipsum, non aliud velle S. Athanasium loco jam citato, liquet ex eo quod subdit: « Et per eum suam energiam exerceret, sapientiaeque inde eluceret omnibusque innotesceret. » Et paulo ante: « Ita enim augescens magnitudine corporis, una crescebat in eo divinitatis manifestatio, innotescerebatque apud omnes ipsum esse templum Dei dumque in ejus corpore existere. » Nec aliud velle Cyrillum patet ex iis quae subdit: « Non ergo ipse, sed humana proficiebat natura. Nam dum in dies in ipso deitas manifestaretur, mirabilior et sapientior videbatur. Proficiebat autem in ipsa natura humana, hoc modo: Assumpsit sapientia Dei, hoc est Filium Dei, nostram naturam, paulatimque tum verbis, tum factis, deificationem assumpti hominis revelans, proficere ipsum revelando faciebat, » ut scilicet suam deitatem revelaret, exercendo in dies majores sapientiae et gratiae operationes, quas ei suggerebat ipsa ei assistens divinitas, unde ex ipsis illa ab hominibus agnoscebatur, sicut anima latens in corpore agnoscutur per vitales et animales operationes,

quas in dies majores per corpus exercet. Et paulo ante: « Cum igitur audis eum profecisse in sapientia et gratia, non putare quidquam ipsi additum fuisse, qui nullius unquam rei egere potest; sed quia videntibus atque audientibus eum, sapienterem gratioremque in dies se praebebat, ideoque dicitur profecisse. Ita detegendo seipsum in dies, non ipse, sed qui mirabantur ipsum aique amabant, proficiebant. »

Opponunt Orientales Cyrillo, eum haec verba ita interpretatum esse, ut de toto Christo, non de Verbo aut humanitate duntaxat; dicantur, cum ipsi de sola humanitate intelligant, ut habet Concilium Ephesinum. *Oppos. anathematis IV Concilii*. Ipse vero Cyrillus in Responsione ait, ita quidem se sentire, ne Christus in duos dividatur: docet autem Filium Dei, etsi sit Patris Sapientia, dici tamen in sapientia proficere, dum humanitatis proprietates per summam unionem in se conveniunt suscepti, q. d. Filius Dei dicitur profecisse, quia humanitas, quam assumpsit, profecit.

Huc accedit expositio Tolei: Nominis sapientiae et gratiae, inquit, non intelligitur ipse habitus gratiae et sapientiae, sed opera ipsa et verba sapientia et gratiosa, quae ab interna sapientia et gratia procedunt. Sic dicitur *Ecles. x*: « Verba oris sapientis, gratia, » id est gratiosa. « Diffusa est gratia in labiis tuis, *Psal. xlv, 3.* » Propter gratiam laborum suorum amicum habebit regem, » *Prov. xxii, 41.* « Mirabantur in verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius, » *Luc. iv, 22.* « Haec est religio, visitare pupillos, » *Jacob. i*; hoc est, haec sunt opera religiosa. Porro, posset Deus per absolutam potentiam gratiam Christo datam, utpote finitam, augere, ac facere ut Christus in ea quoad habitum cresceret et proficeret, ut contra Cajetanum et alios docet Suarez, III *part.*, Quaes. VII, art. 12, disp. 47, cap. iii. Sed aliter facere Deo placuit, idque magis dignitati Christi Verbo uniti erat consentaneum.

Ex diebus collige quadruplex praeter alia discrimen gratiae Christi, et nostrae. *Primum*: Christus gratia gratiam habuit quasi naturaliter, tum ex vi unionis hypostaticae, huic enim communitatis est duplicis gratia; tum ex vi conceptionis suae de Spiritu Sancto: nobis vero omnis gratia indedita est et gratuita, adventitia et supernaturalis.

Secundum: Gratia in nobis, primo, delect peccatum originale, et actualia si quae sint, siogue quasi secundo, facit nos Deo gratos: in Christo vero primo sanctificans Christum; nam ex gratia unionis cum Verbo emanavit gratia habitualis, ut radius a sole, statim et naturaliter. Quocirca nos adoptivi sumus et dicimur Dei Filii: Christus vero est naturalis Dei Filius, ut docet S. Hilarius, lib. XI *De Trinit.*; et Cyrillus, lib. III in *Joannem*, cap. xii.

Tertium: Gratia nostra est privata et propria. Tertiusque, ac suum tantum hominem, in quo est

Christi gratia per naturam quae est duplicis gratia. *Secundum*

justificat; at Christi gratia est communis: est enim gratia capitis, qui in omnia membra, id est in omnes fideles, se diffundit eisque se communicat, itaque eos sanctificat. Hinc disce quanta fuerit gratia Christi, utpote quae instar solis et fontis in omnes fideles derivatur: nam « de plenitudine gratiae non omnes accepimus, et gratiam pro gratia, » Joan. 1, 16.

Quartum: Gratia in nobis (quin et in B. Virgine) per bona opera crescit, in Christo vero non crevit, quia cum ab unione cum Verbo procederet, quae ab initio conceptionis suae plena fuit et perfecta, hinc et eodem instanti haec gratiae plenitudo quae augeri non posset, ipsi data est.

Tropologica: Damascenus, lib. III De fide, cap. xxii: Christus, inquit, proficit sapientia et gratia, non in se, sed in suis membris, scilicet Christianis. Sic et Cyrillus jam citatus. Ideo enim proficit ipse majores virtutum actus in dies edendo, ut nos idem facere doceret. Tota enim vita nostra continuus vel est profectus, vel defectus. Cum enim non proficit, tum deficit; ut ergo non deficiat, semper proficiat oportet, uti fuit

docet S. Bernardus, *epist.* 233, ubi inter alia ait: « Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit: Satis est; sed semper esurit sititque justitiam, ita ut si semper viveret, semper quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus instat mercenarii, sed in aeternum divino se mancipabit famulatur, » etc.

APUD DEUM ET HOMINES. — « Primum enim oportet Deo placere, et deinde hominibus, » ait Theophylactus et Beda. Si enim Deo placerimus, faciet ipse ut et hominibus placeamus, ac nos eis gratos efficiet. Non sufficit placere hominibus, quia hoc saepe fictum et simulatum est; nec soli Deo, quia hoc privatum et secretum est: sed « Deo et hominibus, » ut gratiam, qua Deo placeamus, etiam hominibus ostendamus, itaque eos ad eandem alliciamus « Deo enim debemus conscientiam, proximo famam, » ait S. Bernardus. Moralitè plura vide apud S. Ambrosium, Barradium, Didacum Stellam et Vincentium Regium hic.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, describitur praedicationem et baptismum Joannis Baptistae, quo homines dispositi ad gratiam Christi illamque eis indicavit. *Secundo,* vers. 21, narrat Christum a Joanne baptizatum, cum Spiritus Sanctus in eum specie columbae descendit; et vox Patris audita: Tu es Filius meus dilectus. *Tertio,* vers. 21, genealogiam Jesu a Joseph usque ad Adamum pertexit.

Primum et secundum majori ex parte explicui Matthaei in: superest ergo tertium.

1. Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Judaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturae, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha, et publicani, et Lysania Abilinae tetrarcha, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariae filium, in deserto. 3. Et venit in omnem regionem Jordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, 4. sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiae prophetae: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus; 5. omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas: 6. et videbit omnis caro salutarem Dei. 7. Dicebat ergo ad turbas quae exhibent ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? 8. Facite ergo fructus dignos poenitentiae, et ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. 9. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. 10. Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus? 11. Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti; et qui habet escas, similiter faciat. 12. Venerunt autem et publicani, ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? 13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis. 14. Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid facie-

mus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; et contenti estote stipendiis vestris. 15. Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus; 16. respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos; venit autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, et igni; 17. cujus ventilabrum in manu ejus, et purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. 18. Multa quidem et alia exhortans evangelizabat populo. 19. Herodes autem tetrarcha, cum corriperebatur ab illo de Herodiade, uxore fratris sui, et de omnibus malis quae fecit Herodes, 20. adiecit et hoc super omnia, et inclusit Joannem in carcere. 21. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato, et orante, apertum est caelum: 22. et descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; et vox de caelo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi. 23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathath, 24. qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph, 25. qui fuit Mathathiae, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, 26. qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiae, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, 27. qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, 28. qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, 29. qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathath, qui fuit Levi, 30. qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, 31. qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David, 32. qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, 33. qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Juda, 34. qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, 35. qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, 36. qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, 37. qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, 38. qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

1. ANNO AUTEM QUINTODECIMO IMPERII TIBERII CAESARIS, PROCURANTE PONTIO PILATO JUDEAM, TETRARCHA AUTEM GALILAEAE HERODE, PHILIPPO AUTEM FRATRE EJUS TETRARCHA ITURAE, ET TRACHONITIDIS REGIONIS, ET LYSANIA ABILINAE TETRARCHA,

2. SUB PRINCIPIBUS SACERDOTUM ANNA ET CAIPHA: FACTUM EST VERBUM DOMINI SUPER JOANNEM, ZACHARIAE FILIUM, IN DESERTO.

Ab anno duodecimo Christi transit Lucas ad annum ejus trigesimum, quo more Hebraeorum cepit officium doctoris et redemptoris exercere ac publice predicare.

IMPERII TIBERII. — Tiberius hic, ut patet ex Suetonio in ejus Vita, erat filius Liviae, quae postquam peperit Tiberium, nupsit Augusto Caesaris, qui proinde mortuis Caio et Lucio, suis ex Julia filia nepotibus, Tiberium quasi privignum in filium adoptavit, ac imperii haereditem et successorem constituit. Regnavit Augustus a nece Julii Caesaris annos 37, mortuusque est die 19 augusti, cum successit ei Tiberius: quare ultimus Augusti annus non fuit integer, sed dimi-

diatus, talis consequenter fuit primus Tiberii, scilicet quinque mensium, puta ab augusto mense usque ad januarium, a quo Romani annum inchoare et numerare solebant. Tiberius hic, ex Actis Pilati, audiens mira de sanctitate et miraculis Christi, voluit eum inter deos referre, sed obstitit ei senatus Romanus, eo quod ipso inconsulto id tentasset. ut dixi *Matth.* xxvii, 24 (1).

(1) Duplex ex hoc loco questio venit interpretibus evolvenda: prior scilicet, utrum annus ille imperii Tiberii quintodecimus minus a Joanne Baptista ceptum notet; posterior, quodnam exordium imperii Tiberii eodem anno designetur. Hinc difficultas oritur quod, cum Christus, ut diximus, anno U. C. DCCCLVII natus sit, Augusto autem anno DCCCLVII vita functo successerit Tiberius, si omne illud tempus, additis insuper 15 annis, recte computes, obtinebis annum U. C. DCCCLXXI, quem longe ante annum Joannes Baptista minus suum adgressus esse omnino est putandus. Inde duae enatae sunt opiniones: priorum secutus Sanclementius, de *Vulgar. aera emendat.*, p. 316 et seq., assertit a Luca annum quintodecimum Tiberii commemorante designari tempus quo, non Joannes minus suum prius suscepit, sed aliud quid accidit, v. g. Christi passio et mors; posteriori Patrius adhaerens, duo haec fuisse docteque adstruit, scilicet a